

OPINIE

Neoliberaal geloof leidt naar ondergang

Om onze kostbare wereld te redden, moeten we onze neoliberale koers laten varen. Maar het lijkt alsof we met z'n allen liever doorfeesten op de Titanic.

MARGREET F. BOERSMA
GJALT DE JONG

Begin oktober sloeg de grote groep van IPCC-wetenschappers weer alarm. De 1 graad temperatuurstijging is nu al bereikt. We hebben nog maar tien jaar om de stijging tot 1,5 graad Celsius te beperken. Als dat mislukt, zijn de rapen gaar. De permafrost op Groenland zal smelten, waardoor er nog veel meer CO₂ de lucht in zal gaan en de wereld nog warmer wordt. Hierdoor zal de zeespiegel meters stijgen. Onze (klein-)kinderen zullen dan niet meer in Nederland kunnen wonen.

Veel mensen halen hun schouders op. Het is alsof je op de Titanic rondstapt en de mensen waarschuwt dat er een klein gat in de boot zit dat per uur groter zal worden. In plaats van met man en macht te werken aan een oplossing, serveren de obers nog steeds maaltijden aan feestende gasten die het gat in de zinkende Titanic niet willen zien.

Hoe kan het toch dat we als mensheid het zover laten komen? Waarom blijven we vliegen naar de volgende belangrijke business deal? Waarom verdwijnen er nog steeds veertig voetbalvelden regenwoud per minuut, terwijl juist dat de longen van de aarde zijn? Een belangrijk antwoord is dat we vastzitten in ons neoliberale economische systeem.

Dit systeem heeft twee kenmerken. Ten eerste: we werken vrijwel alleen aan zaken die financieel rendabel zijn. Zonder financiële winst geen inkomen. Dat inkomen verwerven we door klanten te geven wat ze willen: innovatieve, kwalitatief hoogstaande producten, maar wel tegen de laagste prijs. Hebben we geld nodig voor investeringen, dan vragen we dat bij investeerders. Maar zij willen wel een hoge rente op hun geïnvesteerde kapitaal. Dat bereik je alleen maar als je producten maakt die klanten massaal willen kopen. Alle extra investeringen in schone lucht, duurzame inkoop en afvalreductie, zorgen óf voor een hogere prijs óf voor een lagere winst. Dat betekent dus dat óf je klanten weglopen en investeerders zich terugtrekken, óf minder inkomen.

Er zit daardoor een kloof tussen het collectieve en het individuele overleven. Willen we als individu overleven en een bepaalde mate van welvaart onderhouden, dan moeten we werken aan zaken die ons zelf direct geld opleveren. Willen we als collectief overleven, en nog beter: willen we een duurzame wereld, dan moeten we werken aan zaken die andere vormen van winst opleveren. Zoals schone lucht of CO₂-reductie. Maar daar kunnen we vaak geen bo-

We genoten dit jaar massaal van een prachtige warme zomer, zoals hier bij het Nije Hemelriek, maar over de oorzaken van de opwarming van de aarde maken we ons niet echt druk. FOTO ARCHIEF MARCEL JURIAN DE JONG

Werken aan schone lucht, daar kopen we geen boterham van

terham van kopen.

Ten tweede houden onze neoliberale overtuigingen duurzame oplossingen tegen. De gedachte dat het welzijn van de mens het best kan worden bevorderd door individuele ondernemers volop de ruimte te bieden en als overheid zoveel als mogelijk op de achtergrond te treden, moet de prullenbak in. Dit paradigma, dat in de jaren '80 furore maakte, is zo sterk, dat elke duurzame interventie vanuit de overheid als vloeken in de economische kerk wordt neergezet. Een hoge belasting op olie en andere vervuulende producten zou de concurrentie met duurzame, duurdere producten eerlijker maken. Maar tornen aan het principe van de vrije markt wordt door de neoliberalen met hel en verdoemenis veroordeeld. Het neoliberale geloof leidt ons naar de hemel van financieel geluk en naar de ondergang van onze kostbare wereld.

Het mantra is nog steeds dat we als individu de wereld kunnen verduurzamen. Kortere douches, minder vliegen en geen vlees meer eten zijn maar enkele van de vele adviezen die op internet te vinden zijn. Maar dit gaat op grote schaal niet werken, omdat de urgentie van het

probleem voor velen nog steeds te ver in de toekomst ligt. Hoe vaak hebben mensen gezegd dat het zo'n fijne warme zomer was, zonder te beseffen wat die mooie zomer voor betekenis heeft? Gedragsonderzoek laat zien dat mensen maar moeilijk op basis van langetermijnconsequenties nu in actie komen.

Het tegengaan van klimaatverandering moet daarom collectief geregiseerd worden, en laten we daar nou een prachtig 'iets' voor hebben: ons kabinet. Zoals het Haagse hof heeft bepaald in de Klimaatzaak van 9 oktober, is ons kabinet volledig aan zet om het collectief te dienen. Dit vraagt van het kabinet dat het zijn neoliberale veren afschudt. Een duurzame wereld vereist een sociale koers. Een denkkader waarin ons welzijn wordt bevorderd door individuele duurzame ondernemers alle ruimte te geven en waarin de overheid hard optreedt tegen klimaatvervuilers.

We noemen dit sociaal en niet duurzaam, omdat het tegengaan van klimaatveranderingen eerst en vooral een sociale daad is. Maar het verwijst ook naar de idee dat de ander de grens vormt van onze vrijheid. In het sociale, niet in het individuele, ligt onze weg naar een duurzame wereld.

Margreet F. Boersma is lector duurzaam financieel management aan de Hanze Hogeschool. Gjalt de Jong is hoogleraar duurzaam ondernemen in een circulaire economie aan de Rijksuniversiteit Groningen.